

Wittelintjesactie 2025 in het teken van veiligheid in
de openbare ruimte

INHOUDELIJK DOSSIER

Inhoud

Inleiding	3
Beknopte samenvatting	4
Context	7
Beleidsvoorstellen	13
Referentielijst	17

Inleiding

25 november staat elk jaar in het teken van de Internationale dag voor de Uitroeiing van Geweld tegen vrouwen. Op die dag dragen mannen en vrouwen over de hele wereld een wit lintje om zich af te zetten tegen geweld op vrouwen en om hun steun te betuigen aan vrouwen die hier reeds mee te maken kregen. Ook bij Vrouw & Maatschappij willen we stilstaan bij het geweld dat jaarlijks tal van vrouwen treft. Naar goede gewoonte grijpen we deze dag aan om de aandacht te vestigen op een specifiek aspect van gendergerelateerd geweld.

Dit jaar staat onze Wittelintjesactie op 21 november in het teken van geweld tegen vrouwen in de publieke ruimte.

Vrouwen voelen zich niet altijd veilig in de openbare ruimte. Dit gevoel van onveiligheid beperkt hun bewegingsvrijheid en beïnvloedt hun dagelijkse leven, van woon-werkverkeer tot vrijetijdsbesteding. Seksueel grensoverschrijdend gedrag, intimidatie en ongewenste benaderingen dragen sterk bij aan dit onveiligheidsgevoel. Het is daarom belangrijk om niet alleen individuele ervaringen te erkennen, maar ook structurele oorzaken in kaart te brengen. Door het veiligheidsgevoel van vrouwen centraal te stellen, kunnen gerichte maatregelen worden ontwikkeld die de publieke ruimte inclusiever en veiliger maken. Het is dus van essentieel belang om het probleem van seksueel geweld tegen vrouwen te begrijpen, te analyseren en aan te pakken, zowel op individueel als op maatschappelijk niveau.

Met dit inhoudelijk dossier geven we wat meer context over de problematiek en geven we enkele suggesties voor het beleid om dit probleem aan te pakken. In het praktisch draaiboek kan je meer informatie vinden over het lokaal uitrollen van de Wittelintjesactie.

Beknopte samenvatting

1. Context

- Meisjes en vrouwen ervaren vaker onveiligheid in publieke ruimtes en bij het uitgaan.
- Gevoelens van kwetsbaarheid beperken bewegingsvrijheid en beïnvloeden het dagelijks leven.
- **Onveiligheid = gevoel van kwetsbaarheid + daadwerkelijke ervaring van intimidatie of geweld op straat, in parken, openbaar vervoer, uitgaansgebieden of evenementen.**

Vormen van geweld/intimidatie:

- Seksuele/straatintimidatie: catcalling, nafluiten, ongepaste opmerkingen
- Ongewenste aanrakingen of aanranding
- Fysiek geweld of bedreiging
- Stalking/achtervolging
- Discriminatie (ras, genderidentiteit, seksuele geaardheid, leeftijd)

Continuüm van seksueel geweld:

- Kleine vormen zoals catcalling normaliseren seksisme en kunnen escaleren naar ernstiger geweld.
- Plan International (2023): lichte intimidatie leidt vaak tot herhaalde incidenten of aanranding.

2. Hoe vaak komt geweld voor?

- **91%** van Belgische meisjes/jonge vrouwen ervaart ooit grensoverschrijdend gedrag; **41%** wekelijks (Plan International, 2019)
- **27% van vrouwen** voelt zich vaak onveilig op straat (Veiligheidsmonitor, 2024)
- Slechts **14%** van de slachtoffers meldt aan politie; 21% zoekt hulp bij diensten; 62% bespreekt het met vrienden/familie

Impact:

- Onveiligheid is structureel, niet incidenteel
- Gedragsaanpassingen: vermijding van buurten, openbaar vervoer, sociale activiteiten
- Perceptie ≠ risico: mannen vaker slachtoffer, vrouwen voelen sterker onveiligheid ("fear of crime paradox")
- Factoren die risico/onveiligheid verhogen: slechte verlichting, weinig toezicht, drukke of juist donkere plekken

3. Wie pleegt geweld?

- Meestal jongens of mannen, vaak in groepen
- Motivatie: machtsuitoefening en controle, vaak gebaseerd op discriminatie
- Discriminatie: geslacht (47,8%), uiterlijk (29,4%), leeftijd (21,4%), etniciteit (9,1%), LGBTIQIA+ (6,7%)
- Sociale trends: misogyne content/manosphere normaliseert grensoverschrijdend gedrag
- Straatintimidatie in groepsverband, escalatie bij straffeloosheid

Gevolg: vicieuze cirkel van geweld → uitsluiting van vrouwen uit publieke ruimte

4. Wetgeving

Internationaal:

- Universele Rechten, EU-Handvest, Verdrag van Istanbul, CEDAW, Beijing Actieprogramma

België:

- **Seksismewet (2014):** Strafbbaarstelling van seksisme in openbare ruimte, gevangenisstraf 1 maand–1 jaar, boetes €400–€8.000
- **Genderwet (2007):** Bestrijdt discriminatie op basis van geslacht, genderidentiteit, zwangerschap
- Strafwetboek: belediging, stalking, seksuele integriteit, voyeurisme, wraakporno, bedreiging

Kritiek: beperkte toepassing door bewijsproblemen; veel gedrag blijft buiten bereik van strafrecht

5. Beleidsvoorstellen

Nationaal

1. **Care teams:**
 - Getrainde vrijwilligers/professionals op evenementen
 - Taken: opvang, begeleiding, melding aan autoriteiten, preventie
 - Nodig: wettelijk kader, opleiding, bescherming, nationaal protocol
2. **Zorgcentra na Seksueel Geweld:**
 - Psychologische begeleiding, aangiftehulp, samenwerking politie/justitie
 - Voorstel: ondersteuning en bekendheid vergroten
3. **Safer Cities (Plan International):**
 - Digitaal platform voor jongeren om ervaringen te delen en beleidsadvies te geven
 - Voorstel: bekendheid vergroten, extra middelen, data gebruiken voor lokaal beleid

Lokaal

1. **Inrichting openbare ruimte:**
 - Goede verlichting op alle wegen en pleinen
 - Participatie van vrouwen/meisjes bij ontwerp (gendertoets)
 - Jaarlijkse verkennende wandelingen met preventiedienst, bewoners, politie
 - Toolbox Veilige Publieke Ruimte (Sensoa) als houvast
2. **Administratieve sancties (GAS):**
 - Snelle reactie bij lichte of herhaalde overtredingen
 - Voorbeelden: Mechelen boete €350 voor intimiderend/naloopgedrag
 - Voorwaarde: opname in gemeentelijk politiereglement

3. **Sensibilisering & preventie:**

- Campagnes gericht op jongemannen als rolmodellen
- Omstaandertrainingen: scholen, sportclubs, jeugdwerking
- Safe(r) spaces en aanspreekpunten zichtbaar maken in publieke ruimte

4. **Weerbaarheidstrainingen:**

- Grenzen leren stellen, lichaamstaal, zelfverdediging
- Ontwikkeling sociale en emotionele competenties

5. **Safer Cities:**

- Lokale besturen aanmoedigen gebruik te maken van het platform
- Lokale besturen aanmoedigen gebruik te maken van aangeboden ondersteuning

6. Conclusie

- Onveiligheid in publieke ruimte is **systemisch en gendergerelateerd**
- Nood aan **preventie, educatie en participatie**
- **Federaal:** care teams, versterking zorgcentra, Safer Cities
- **Lokaal:** gendertoets, GAS-reglementen, verlichting, participatie, sensibilisering, weerbaarheid
- Doel: **veiligere, inclusieve publieke ruimtes**, grotere vrijheid voor vrouwen en meisjes

Context

1. Wat begrijpen we onder (on)veiligheid in de openbare ruimte

Meisjes en vrouwen krijgen disproportioneel vaak te maken met onveiligheid in de openbare ruimte en bij het uitgaan. Dit kan variëren van vervelende opmerkingen tot daadwerkelijk fysiek geweld.

Definitie

Onveiligheid in de openbare ruimte verwijst naar het gevoel van kwetsbaarheid of de daadwerkelijke ervaring van intimidatie, geweld of seksuele grensoverschrijding in publieke omgevingen. Dit kan bijvoorbeeld plaatsvinden op straat, in parken, in het openbaar vervoer, in uitgaansgebieden of tijdens evenementen.

Vormen van geweld en intimidatie

Onveiligheid kan verschillende vormen aannemen, waaronder:

- Seksuele intimidatie of straatintimidatie: catcalling, nafluiten en ongepaste opmerkingen.
- Ongewenste aanrakingen en aanranding: fysieke aanraking zonder toestemming.
- Fysiek geweld en bedreiging: agressief gedrag dat schade of angst veroorzaakt.
- Stalking of achtervolging: herhaaldelijk volgen of lastigvallen.
- Discriminatiegebonden aanvallen: geweld of intimidatie gebaseerd op bijvoorbeeld ras, seksuele geaardheid of genderidentiteit (racisme, lesbofobie, transfobie).

Continuüm van seksueel geweld

Catcalling en “onschuldige” intimidatie zijn geen geïsoleerde gedragingen. Dergelijk gedrag kan escaleren naar ernstigere vormen van seksueel geweld. Dit proces wordt vaak beschreven als een **continuüm van seksueel geweld**, een concept dat oorspronkelijk werd geïntroduceerd door Liz Kelly in 1988. Dit continuüm benadrukt dat verschillende vormen van seksueel geweld, van verbale intimidatie tot fysieke agressie, met elkaar verbonden zijn en niet geïsoleerd moeten worden beschouwd. Lichtere vormen zoals catcalling normaliseren het idee dat vrouwen en meisjes objecten zijn die publiekelijk beoordeeld of benaderd mogen worden. Dat creëert ruimte voor ernstigere vormen van grensoverschrijding. In veel gevallen volgt hinderlijk volgen, ongewenst aanraken of blokkeren van de weg op verbale intimidatie. In België rapporteerde een aanzienlijk deel van de meisjes in het Plan International-onderzoek *Safer Cities* dat situaties van “lichte intimidatie” bij herhaling of escalatie konden leiden tot aanranding. (Plan International, 2023).

2. Hoe vaak komt geweld tegen vrouwen in de openbare ruimte voor?

Dagelijks worden mensen, en dan vooral vrouwen en andere kwetsbare groepen, geconfronteerd met intimidatie, ongewenste aanrakingen, verbale bedreigingen en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag. Deze ervaringen beïnvloeden het gevoel van persoonlijke veiligheid en beperken de vrijheid om publieke ruimtes te gebruiken.

Opvallende cijfers

Verskillende onderzoeken tonen aan hoe wijdverspreid dit probleem in België is.

- **91% van de meisjes en jonge vrouwen in België heeft ooit grensoverschrijdend gedrag ervaren in de publieke ruimte.** 41% van hen ervaart dit wekelijks. (Plan International België, 2019)
- Meer dan 20% van de Belgische bevolking voelt zich vaak onveilig op straat, onder vrouwen ligt dit op 27%, onder mannen op 13%. (Veiligheidsmonitor, 2024)
- 8 op de 10 meldingen van seksueel geweld betreffen vrouwen. (Veiligheidsmonitor, 2024)
- **95% van de Belgische vrouwen voelt zich soms onveilig op straat.** 15% voelt zich zelden tot nooit veilig. (Veiligheidsmonitor, 2024; VVSG)
 - Vier op tien mijden buurten na negatieve ervaringen.
 - Eén op vier jongeren past hun sociale leven aan.
 - Bijna de helft van de uitgaanders ervaart onveiligheid, vooral onderweg of op het openbaar vervoer. De cijfers voor vrouwen zijn opvallend hoger dan die voor mannen (Karel de Grote Hogeschool, 2025).
- Slechts 14% van de Belgische vrouwen die geweld ervaarden, meldde dit aan de politie.
 - 21% zocht hulp bij gezondheids- of sociale diensten. (Eurostat, 2024)
 - 62% sprak erover met vrienden of familie. (Eurostat, 2024)

Interpretatie van de cijfers

Bijna alle meisjes en jonge vrouwen in België maken minstens één keer kennis met grensoverschrijdend gedrag, en een substantieel deel ervaart dit structureel en herhaaldelijk. Dit wijst op een **systematisch probleem in de publieke ruimte, niet op incidenteel gedrag**. Vrouwen ervaren aanzienlijk meer onveiligheid dan mannen, ongeveer twee keer zoveel bij de groep die zich vaak onveilig voelt. Het verschil tussen “soms onveilig” en “zelden veilig” benadrukt dat veel vrouwen dagelijks alert moeten zijn voor hun omgeving. Dit duidt op een wijdverspreid sociaal probleem van **genderongelijke veiligheid**. Vrouwen zijn disproportioneel het slachtoffer van seksueel geweld, zowel in de publieke als privécontext. Verkrachting door niet-intieme partners komt minder vaak voor, maar blijft een ernstig probleem. De cijfers laten zien dat geweld zich concentreert bij vrouwen, wat beleid en preventie urgent maakt. Het merendeel van de slachtoffers zoekt geen formele hulp of meldt het geweld niet aan autoriteiten. **Sociale netwerken zijn het belangrijkste vangnet**. Lage meldingspercentages wijzen op drempels zoals schaamte, angst, gebrek aan vertrouwen in justitie of normalisering van geweld.

Opvallend is ook dat het gevoel van onveiligheid niet altijd overeenkomt met het daadwerkelijke risico. Mannen zijn bijvoorbeeld vaker slachtoffer van geweld in de publieke ruimte, maar (jonge) vrouwen ervaren veel sterker een gevoel van onveiligheid. Dit is in de criminologie gekend als de *fear of crime* paradox. Bepaalde omgevingsfactoren vergroten het risico op onveiligheid of versterken het gevoel daarvan, zoals slechte verlichting, afwezigheid van toezicht en drukke of juist donkere plekken. Dit verschil benadrukt dat perceptie en werkelijkheid niet altijd samenvallen en benadrukt de noodzaak om zowel subjectieve als objectieve veiligheidsmaatregelen te nemen. Om de openbare ruimte voor iedereen veilig en toegankelijk te maken, is aandacht nodig voor de structurele, sociale en psychologische factoren die grensoverschrijdend gedrag mogelijk maken en normaliseren.

3. Wie pleegt geweld en wat is hun motief?

Discriminatie

Uit onderzoek van Plan International België blijkt dat in **de meerderheid van de gevallen de daders van grensoverschrijdend gedrag in de publieke ruimte jongens of mannen zijn, vaak opererend in groepen**. Het gedrag varieert van verbale intimidatie zoals catcalling tot fysiek geweld en ongewenste aanrakingen. De daders hebben meestal een duidelijk motief: het uitoefenen van macht en controle over anderen. Daarbij speelt discriminatie vaak een centrale rol. Slachtoffers vermoeden dat de intimidatie verband hield met hun geslacht (47,8%), hun uiterlijk (29,4%) of hun leeftijd (21,4%). Minder vaak wordt ook discriminatie op basis van etniciteit (9,1%), LGBTIQIA+-identiteit (6,7%) of religie (5,9%) gerapporteerd (Plan International België, 2019).

Manosphere

Daarnaast beïnvloeden maatschappelijke trends het gedrag van daders. In een tijd waarin vrouwenrechten onder druk staan en in online omgevingen waar misogyne content circuleert, worden jongeren geconfronteerd met rolmodellen die agressief en grensoverschrijdend gedrag normaliseren. De normalisering van de manosphere en het zogenoemde Andrew Tate-effect versterken bestaande patriarchale patronen van machtsuitoefening en intimiderend gedrag.

Kleine vormen van intimidatie worden vaak gebagatelliseerd, bijvoorbeeld als een onschuldig compliment, maar onderzoek toont aan dat deze gedragingen seksistische normen versterken en de weg vrijmaken voor zwaardere vormen van geweld. Straatintimidatie gebeurt vaak in groepsverband, waarbij groepsdynamiek een opbod creëert: individuen moedigen elkaar aan om verder te gaan. Wanneer daders merken dat hun gedrag niet wordt afgekeurd of gesanctioneerd, neemt de kans op escalatie toe. Ook reacties van slachtoffers, zoals weigering of negeren, kunnen door daders verkeerd geïnterpreteerd worden en leiden tot agressie of fysiek geweld. Internationaal onderzoek toont aan dat mannen die straatintimidatie plegen, significant vaker ook andere vormen van partnergeweld of seksueel geweld plegen. Een cultuur van straffeloosheid versterkt dit: wanneer gedrag zoals catcalling niet wordt erkend als probleem, voelen daders zich gesterkt om door te gaan.

4. Waarom vormt dit een probleem?

De combinatie van straffeloosheid en het lage aantal meldingen creëert een vicieuze cirkel: weinig klachten leiden tot weinig sancties en nauwelijks vervolging. Hierdoor wordt seksisme in de samenleving vaak gebagatelliseerd of onzichtbaar gemaakt. Toch draagt elk incident, of het nu een belediging, een seksistische opmerking of subtiele intimidatie betreft, bij aan een bredere context van genderongelijkheid en tot de uitsluiting van vrouwen uit de openbare ruimte,

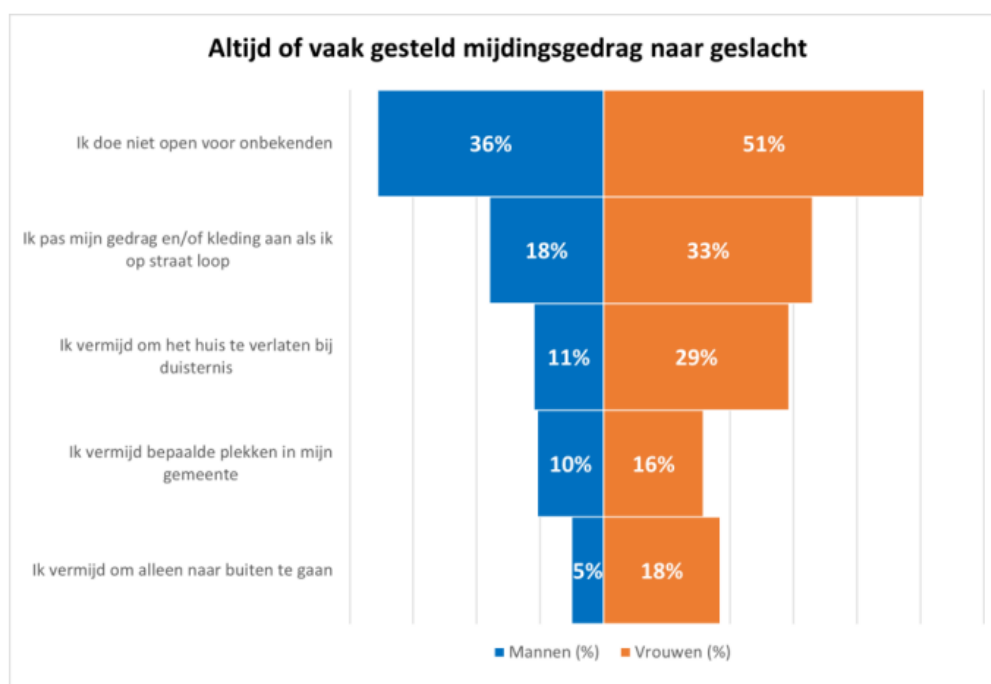
Die openbare ruimte is dus niet neutraal. Onze straten kunnen voor vrouwen een bijzonder vijandige omgeving zijn, die inbreuk pleegt op hun bewegingsvrijheid en hen dwingt allerlei ontwikingsstrategieën te ontwikkelen, bijvoorbeeld door hun route of hun kleding aan te passen aan de plaats en het tijdstip.

De gevolgen van grensoverschrijdend gedrag en onveiligheidsgevoel zijn voelbaar op verschillende niveaus. Op individueel niveau leiden dergelijke ervaringen tot fysieke en psychologische schade, waaronder angst en stress, en beperken ze de persoonlijke vrijheid van slachtoffers. Dagelijks ervaren vrouwen en andere kwetsbare groepen een verhoogd gevoel van onveiligheid, wat zichtbaar wordt in hun gedrag en keuzes in het dagelijks leven. Meer dan 43% van de Belgen geeft aan dat zij vermijden de deur te openen voor onbekenden, terwijl ongeveer een kwart hun gedrag of kleding aanpast voordat zij het huis verlaten uit angst voor intimidatie of gevaar. Ongeveer

20% vermijdt het huis wanneer het donker is, en 13% mijdt bepaalde plekken in hun gemeente. In Brussel ligt dit percentage nog hoger: daar vermijdt 26% van de burgers specifieke locaties. Deze gedragingen zijn de afgelopen jaren grotendeels stabiel gebleven, behalve het openen van de deur voor onbekenden, wat opnieuw is toegenomen.

Deze voorzorgsmaatregelen treffen vooral vrouwen en komen vaker voor in stedelijke gebieden. Gemiddeld geeft 12% van de respondenten aan nooit alleen buiten te gaan vanwege een gevoel van onveiligheid; bij vrouwen stijgt dit tot 18%, terwijl het bij mannen slechts 5% bedraagt. Dergelijke gedragsaanpassingen laten zien hoe diepgaand het gevoel van onveiligheid doorwerkt in het dagelijks leven en de vrijheid van vrouwen en jongeren beperkt. Het beïnvloedt niet alleen mobiliteit en sociale interacties, maar ook de toegang tot publieke en semi-publieke ruimtes, waardoor de ongelijkheid in veiligheid tussen mannen en vrouwen verder wordt versterkt.

Sociaal gezien ondermijnt dit gedrag de gelijkheid tussen mensen en draagt het bij aan de normalisering van geweld in de samenleving. Ook op economisch vlak zijn de effecten duidelijk merkbaar: slachtoffers nemen minder deel aan werk, onderwijs en sociale activiteiten, terwijl tegelijkertijd de druk op hulpverlenings- en gezondheidsdiensten toeneemt. Ten slotte heeft het preventieve en normatieve aspect een belangrijke impact. De lage bereidheid om incidenten te melden versterkt onderrapportage en belemmert het ontwikkelen en uitvoeren van effectieve beleidsmaatregelen om grensoverschrijdend gedrag tegen te gaan.

VEILIGHEIDSMONITOR 2024

5. Wat is de huidige wetgeving?

We geven een beknopt overzicht van relevante huidige wetgeving.

1. Internationaal en Europees kader

- **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens:** Seksisme schendt fundamentele rechten zoals het recht op waardigheid, vrijheid van beweging en bescherming tegen discriminatie.
- **Handvest van de Grondrechten van de EU:** Verankert het recht op menselijke waardigheid, non-discriminatie en gelijkheid tussen vrouwen en mannen.
- **Verdrag van Istanbul:** Verplicht staten om seksueel geweld en intimidatie te bestrijden, ook in de privésfeer.
- **VN-Verdrag inzake de uitbanning van discriminatie van vrouwen (CEDAW):** Verplicht staten om culturele en sociale patronen die genderongelijkheid bevorderen te veranderen.
- **Beijing Actieprogramma:** Benadrukt de impact van geweld en intimidatie op de mobiliteit en vrijheid van vrouwen.

2. Belgische wetgeving

a. Seksismewet (Wet van 22 mei 2014)

- Strafbaarstelling van seksisme in de openbare ruimte.
- Definitie: Elk gedrag dat minachting uitdrukt of iemand als minderwaardig beschouwt wegens geslacht, met ernstige aantasting van de waardigheid.
- Sancties: Gevangenisstraf van 1 maand tot 1 jaar en geldboetes van €400 tot €8.000 (inclusief opdecimen).
- Toepassingsvoorwaarden:
 - Gericht tegen een of meer specifieke personen.
 - In een openbare context.
 - Ernstige aantasting van de menselijke waardigheid.
 - Algemene opzet (geen bijzondere intentie vereist).

b. Genderwet (Wet van 10 mei 2007)

- Bestrijdt discriminatie op basis van geslacht, genderidentiteit, genderexpressie, zwangerschap, enz.
- Strafbaarstelling van aanzetten tot haat, geweld of segregatie op basis van geslacht.

c. Strafwetboek: belediging (art. 448), belaging/stalking (art. 442bis), seksuele integriteit (art. 417/7 e.v.), voyeurisme, wraakporno, bedreiging

De Seksismewet: ontstaan en toepassingsgebied

Sinds de inwerkingtreding van de wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte zijn seksuele straatintimidatie en seksuele intimidatie op openbare plaatsen strafbaar. De wet sanctioneert gedragingen of handelingen in het openbaar of in aanwezigheid van getuigen die iemand reduceren tot diens geslacht of die minachting uitdrukken wegens geslacht.

De wet kwam er naar aanleiding van de reportage *Femme de la rue* van Sofie Peeters, waarin zij de dagelijkse realiteit van vrouwen in Brussel zichtbaar maakte: achtervolgingen, beledigingen, seksistische opmerkingen en onrespectvolle blikken. Dergelijk gedrag kon voordien nauwelijks juridisch worden aangepakt. Intussen geldt de

wet niet enkel voor straatintimidatie, maar ook voor seksuele intimidatie op het werk en in andere openbare contexten.

In 2022 onderzocht het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen de werking van de wet in de praktijk. Daaruit bleek dat slachtoffers nog vaak onvoldoende beschermd worden en dat de wet, acht jaar na de invoering, in veel gevallen een dode letter blijft.

Kritiek en beperkingen in de toepassing

De toepassing van de Seksismewet blijkt beperkt. Een groot deel van het seksistisch gedrag dat zich in de openbare ruimte voordoet, blijft buiten het bereik van de strafgerechten, zowel om juridische redenen (art. 150 Grondwet) als door praktische obstakels zoals bewijsproblemen.

Uit analyse blijkt dat in minder dan de helft van de zaken straatintimidatie effectief onder de wet viel, en dan enkel wanneer er sprake was van fysiek contact, zoals ongewenste aanrakingen of geweld. Politieacties tegen straatintimidatie leidden steevast tot vrijspraken, wat wijst op de hoge bewijsvereisten. (IVGM, 2022)

De delictsomschrijving in de wet gaat verder dan internationale normen: waar internationaal recht vaak kijkt naar het **effect** van intimidatie, legt de Belgische wet de nadruk op het **opzet** van de dader om minachting te uiten. Dit is bijzonder moeilijk te bewijzen, zeker bij vluchtige ontmoetingen of onbekende daders. Bovendien wijzen sommige experts erop dat straat- en online intimidatie minder voortkomt uit bewuste minachting, en eerder geworteld is in structurele machtsverhoudingen en patriarchale normen. Het blijft echter haast onmogelijk om die dieperliggende motivatie in individuele gevallen juridisch sluitend aan te tonen.

Beleidsvoorstellen

Nationaal

1. Wettelijk kader voor care teams

Een care team op een evenement is een groep getrainde vrijwilligers of professionals die aanwezig is om mensen te ondersteunen bij (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Ze bieden een luisterend oor en emotionele steun aan slachtoffers of betrokkenen. Ze kunnen ook praktische hulp bieden, zoals begeleiden naar een veilige plek of contact leggen met medische hulp of politie. Hun aanwezigheid helpt incidenten te voorkomen en zorgt dat slachtoffers zich gehoord en veilig voelen. Care teams functioneren als een veiligheid- en steunpunt, niet om te straffen, maar om te ondersteunen en escalatie te voorkomen.

Care teams spelen dus een cruciale rol bij het ondersteunen van slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGOG) op evenementen en in het nachtleven, maar opereren momenteel zonder duidelijk wettelijk kader. Dit brengt onzekerheid met zich mee over hun bevoegdheden, aansprakelijkheid en samenwerking met andere diensten. Om dit te verhelpen, is het belangrijk een **wettelijk kader te creëren dat de rol, taken, opleiding en bescherming van care teams regelt, zodat zij effectief en veilig kunnen optreden**. Dit kader zou de formele erkenning van care teams omvatten, inclusief vastgelegde taken zoals eerste opvang, begeleiding, melding aan autoriteiten en preventieve sensibilisering. Daarnaast moet het zorgen voor verplichte opleiding en jaarlijkse bijscholing om kwaliteitsstandaarden te garanderen, wettelijke bescherming tegen aansprakelijkheid bieden, en duidelijke richtlijnen opstellen voor samenwerking met politie, gezondheidsdiensten en organisatoren van evenementen. Tenslotte moet het kader samenwerking bevorderen en een nationaal protocol voor de preventie van SGOG vastleggen, zodat care teams op een professionele en consistente manier kunnen bijdragen aan de veiligheid van slachtoffers.

2. Versterking en uitrol van het 'Safer Cities'-project van Plan International

Het 'Safer Cities'-project van Plan International biedt jongeren een digitaal platform om hun ervaringen van onveiligheid in de publieke ruimte te delen en concrete beleidsaanbevelingen te formuleren die vervolgens aan lokale beleidsmakers worden voorgelegd. Dit project bevordert actieve participatie van jongeren in de strijd tegen seksueel en gendergerelateerd geweld en draagt bij aan een veiliger stedelijk klimaat.

We willen dat de bekendheid van het 'Safer Cities'-project **verder wordt vergroot**, zodat meer mensen in verschillende steden en gemeenten op de hoogte zijn van dit digitale platform en actief kunnen deelnemen. Daarnaast pleiten we voor een **versterking van het project**, door extra middelen beschikbaar te stellen voor begeleiding, ondersteuning en het verzamelen van gegevens om de impact te monitoren en verbeteren. We willen dat de data die het 'Safer Cities'-project oplevert **actief worden onderzocht en benut** in andere beleidsinitiatieven om de veiligheid in de publieke ruimte verder te verhogen. Door analyses van deze gegevens kunnen lokale besturen gerichte maatregelen nemen en hun beleid afstemmen op de concrete ervaringen van jongeren.

Door deze maatregelen blijft het 'Safer Cities'-project niet alleen een instrument voor participatie van jongeren, maar wordt het ook een krachtig middel voor structurele preventie van seksuele intimidatie en gendergerelateerd geweld, waarbij concrete data de basis vormen voor beleid dat de veiligheid effectief verhoogt.

3. Voortzetting en versterking van de Zorgcentra na Seksueel Geweld

De Zorgcentra na Seksueel Geweld in België bieden reeds effectieve en gespecialiseerde ondersteuning aan slachtoffers van (seksueel) geweld, zowel vrouwen als mannen. Twee op de drie slachtoffers die zich aanmelden,

doen effectief aangifte, krijgen psychologische begeleiding, hun sporen worden zorgvuldig onderzocht en een zedeninspecteur van de politie zorgt voor een gedegen opvolging binnen Justitie.

We willen dat deze succesvolle aanpak **voortgezet en verder ondersteund wordt**, met blijvende aandacht voor de bekendheid van de centra bij potentiële slachtoffers, zodat iedereen die hulp nodig heeft vlot toegang kan krijgen tot ondersteuning.

Slachtoffergericht werken staat centraal in deze aanpak. Justitie, politie, slachtofferhulp en andere betrokken diensten werken reeds geïntegreerd samen om slachtoffers te erkennen, informeren en begeleiden. Heldere communicatie, een menswaardig onthaal en effectieve bescherming van rechten zijn daarbij standaard. Door deze principes te verankeren, blijft de ondersteuning van slachtoffers menselijk, rechtvaardig en efficiënt, zodat slachtoffers zich gehoord, veilig en gerespecteerd voelen op de cruciale momenten.

4. Campagne gericht op mannen als rolmodellen

Een nationale of regionale campagne moet zich expliciet richten op jongemannen, met een positieve insteek: respectvol gedrag wordt gepresenteerd als krachtig en aantrekkelijk. Mannen worden aangesproken als bondgenoten in het creëren van een veilige samenleving. De campagne moet herkenbaar, visueel sterk en gedragen zijn door rolmodellen uit diverse gemeenschappen.

Lokaal

1. Een gendertoets bij de inrichting van de openbare ruimte.

Lokale besturen kunnen ook een verschil maken, eveneens door basisvoorzieningen als goede verlichting te voorzien op alle wegen – ook langs achterafsteegjes, op binnenplaatsen van sociale woningen, op verlaten voetbalpleintjes, langs plattelandswegels, enzovoort. **Een lichtplan waar veiligheid als voornaamste doelstelling geldt, vergroot het veiligheidsgevoel en de bewegingsvrijheid van vrouwen.**

Door **vrouwen en meisjes een doorslaggevende stem te geven bij het ontwerpproces van de publieke ruimte**, wordt de gendertoets een automatisme. Vrouwelijke architecten en stedenbouwkundigen zijn de ervaringsdeskundigen die we nodig hebben. Zo kunnen in een parkeergarage plaatsen dichtbij de in- en uitgang bijvoorbeeld voorbehouden blijven voor vrouwen.

Ook **participatietrajecten waarin de ervaringen van vrouwen in de publieke ruimte centraal staan** kunnen bijdragen tot een veilige openbare ruimte. Steden en gemeenten zouden dus in overleg moeten gaan met bijvoorbeeld vrouwenorganisaties of jeugdbewegingen bij het maken van nieuwe plannen over de inrichting van de openbare ruimte. De **preventiedienst van steden en gemeenten moet jaarlijks een verkennende wandeling organiseren** om een constante aandacht voor het onveiligheidsgevoel te garanderen. Ook andere diensten (ruimtelijke ordening, openbare werken, politie, gemeenschapswachten) en bewoners nemen deel aan de wandelingen. De opmerkingen en de oplossingen moeten opgenomen worden in een stappenplan. De preventiedienst staat in voor de opvolging van dat stappenplan.

De Toolbox voor een Veilige Publieke Ruimte van Sensoa kan een houvast zijn voor steden en gemeenten in het proces om hun openbare ruimte in te richten.

2. GAS-boetes bij (seksueel) grensoverschrijdend gedrag

Administratieve sancties bieden de mogelijkheid om snel en efficiënt op te treden tegen straffeloosheid. Bovendien kunnen ze ook worden toegepast op minderjarigen. Het doel van administratieve sancties is dan ook om de veiligheid in de buurt op korte termijn te verbeteren.

In België bestaan er al verschillende toepassingen van administratieve sancties. Zo voorziet het Sociaal Strafwetboek in administratieve geldboetes van 300 tot 3.000 euro voor geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, naast de strafrechtelijke sancties. Het Waalse Antidiscriminatie-decreet van 2019 maakt administratieve geldboetes van 300 tot 3.000 euro mogelijk bij onder andere intimidatie en het aanzetten tot haat of geweld door openbare gezagsdragers. Het Vlaamse Decreet over De Lijn uit 2009, dat nog niet in werking is getreden, voorziet in sancties voor ongewenste fysieke contacten, beledigingen of bedreigingen in voertuigen en aan haltes. Daarbij kunnen zowel toegangsverboden van drie maanden tot drie jaar als boetes van 75 tot 500 euro worden opgelegd. De Voetbalwet gaat nog een stap verder en maakt administratieve boetes van 250 tot 5.000 euro en stadionverboden van drie maanden tot vijf jaar mogelijk bij geweld of haat in en rond voetbalstadions. Daarnaast kunnen gemeenten via Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS) lokale overlast aanpakken, waaronder straatintimidatie. Zo voorziet de stad Mechelen in een boete van 350 euro voor intimideren, naroeppen of naloopgedrag. De GAS-wet van 2013 laat bovendien ook administratieve sancties toe voor feiten zoals beledigingen en lichte geweldplegingen.

Gemeenten beschikken vandaag dus over de mogelijkheid om straatintimidatie via GAS te sanctioneren, op voorwaarde dat zij dit expliciet opnemen in hun gemeentelijk politiereglement en dat de gedraging niet onder de bevoegdheid van het parket valt. Het initiatief ligt hier dus bij steden en gemeenten zelf. In de praktijk maken slechts enkele (voornamelijk groot-)steden hiervan gebruik. We roepen steden en gemeenten daarom op om **straatintimidatie in hun politiereglement op te nemen, zodat GAS-ambtenaren bevoegd worden om in te grijpen**

3. Gebruik maken van het 'Safer Cities'-project van Plan International

Safer Cities is een samenwerking tussen de VVSG, Sensoa en Plan International België, met steun van de Vlaamse overheid. Het project ondersteunt lokale besturen in hun aanpak van grensoverschrijdend gedrag en gendergerelateerd geweld in de (semi-)publieke ruimte.

Elk lokaal bestuur kan gratis deelnemen aan één of meerdere acties binnen een keuzemenu op maat. Zo kan elk bestuur zelf bepalen welke ondersteuning het best aansluit bij de lokale noden en prioriteiten. Binnen het project zijn er verschillende vormen van begeleiding voorzien. Zo kunnen lokale besturen bijvoorbeeld drie *safety walks* organiseren, waarbij inwoners van een wijk samen op pad gaan en aan de hand van een vragenlijst in gesprek gaan over hoe de publieke ruimte veiliger en toegankelijker kan worden ingericht.

Daarnaast kunnen er twee *focusgroepen* worden gefaciliteerd, waarin ervaringen en aanbevelingen worden verzameld van personen en groepen die vaak minder gehoord worden. Een andere mogelijkheid is het organiseren van drie *omstaandertrainingen*, waarin deelnemers leren hoe ze kunnen reageren als actieve omstaander bij gendergerelateerd geweld. Deze trainingen vertrekken vanuit de methode van de vijf A's en richten zich op stadspersoneel, horeca, inwoners, scholieren en studenten.

Verder biedt het project coaching op maat voor lokale besturen die een geïntegreerd actieplan willen opstellen om grensoverschrijdend gedrag in de publieke ruimte structureel aan te pakken. Hiervoor worden vier begeleidende sessies georganiseerd met vertegenwoordigers van de betrokken diensten.

Tot slot krijgen lokale besturen die deelnemen ook toegang tot het digitaal platform Safer Cities, waar inwoners kunnen aangeven op welke plaatsen zij zich (on)veilig voelen. Ze kunnen daarbij ook context en suggesties delen om deze plekken veiliger en inclusiever te maken. Besturen die intekenen, krijgen één jaar gratis toegang tot dit platform, dat te raadplegen is via www.safercities.be.

De acties worden gezamenlijk voorbereid door het aanspreekpunt van het lokaal bestuur en een medewerker van Plan International België tijdens een opstartvergadering. De uitvoering gebeurt door experts van Plan International België, gevolgd door een evaluatiemoment na afloop. Afhankelijk van de gekozen acties zorgt het lokaal bestuur zelf voor de rekrutering van de doelgroep, de praktische organisatie (zoals het vastleggen van tijdstip en locatie) en de promotie van het digitaal platform.

4. Omstaandertrainingen en safe(r) spaces

Tal van stadspersoneel en lokale middenstanders zijn regelmatig aanwezig in de openbare ruimte. Door hen herkenbaar te maken als aanspreekpunt, bijvoorbeeld via badges of stickers op vitrines, kan een netwerk van lokale referentiepersonen ontstaan dat slachtoffers ondersteunt, conflicten vroegtijdig signaleert en de-escalatie mogelijk maakt. Daarnaast moeten we aanmoedigen dat lokale besturen, jeugdwerking, sportclubs, scholen, zo veel als mogelijk omstaandertrainingen aanbieden. Dit bevordert de bewustwording van het probleem en geeft burgers ook tools in handen om daadwerkelijk op te treden in problematische situaties.

Het is belangrijk educatieve programma's rond relationele vorming, respectvolle omgang en het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag verder uit te bouwen, zichtbaar te maken en te ondersteunen. Omstaandertrainingen zouden daarbij een vast onderdeel moeten zijn, zodat jongeren leren weerbaar en verantwoordelijk om te gaan met dergelijke situaties.

5. Weerbaarheidstrainingen

Bij weerbaarheidstrainingen leren mensen hoe ze zichzelf kunnen beschermen en grenzen kunnen aangeven op een leeftijdsadequate manier. De training start vaak met ontspanningsoefeningen, zodat deelnemers controle krijgen over hun lichaam en leren herkennen wat er gebeurt bij emoties zoals angst of boosheid. Zo ervaren ze spanning, een verhoogde hartslag, trillen of zweten, en leren ze dat het lichaam zich instinctief voorbereidt op een strijd- of vluchtreactie, inclusief tunnelvisie en spierspanning. Vervolgens wordt geoefend met praktische technieken om zich assertief te bewegen in bedreigende situaties, zoals het behouden van een neutrale blik, zelfverzekerde lichaamshouding en het uitstralen dat men geen gemakkelijk slachtoffer is. De training wordt afgesloten met fysieke zelfverdedigingstechnieken. Op deze manier ontwikkelen kinderen niet alleen fysieke vaardigheden, maar ook sociale en emotionele competenties om grenzen te stellen en zich veilig te voelen in uiteenlopende situaties.

Referentielijst

- Avramova, Y., Peeters, M., & Frison, E. (2025). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag: feiten en cijfers over het uitgaansleven in Vlaanderen*. Onderzoekscentrum Publieke Impact, Karel de Grote Hogeschool. Geraadpleegd op 24 september 2025, van <https://www.kdg.be/onderzoek/projecten/seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-feiten-en-cijfers-over-het-uitgaansleven>
- Eurostat. (2024). *EU gender-based violence survey – key results – 2024 edition* (Statistical report No. KS-01-24-013). Publications Office of the European Union. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-reports/w/ks-01-24-013>
- Federale Politie & FOD Binnenlandse Zaken. (2024). *Federale analyse van de Veiligheidsmonitor 2024: Grote tendensen* (Analyse). Federale Politie / Statistieken. https://www.police.be/statistiques/sites/statspol/files/statistics_files_upload/VMS%20Archive/11_VMS%202024/VMS_2024_nl/01_Federaal/02_Tendensen/Analyse_Veiligheidsmonitor_2024.pdf
- IGVM – Evaluatie Seksismewet. (2022). *Evaluatie van de wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte*. Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/174_-_evaluatie_seksismewet.pdf
- Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. Cambridge, Polity Press.
- Plan International België. (2021). *Safer Cities — Voor veilige en inclusieve steden in Antwerpen, Brussel en Charleroi (Safer Cities inspiratiegids)*. Plan International België. <https://info.planinternational.be/hubfs/Safer%20Cities%20Inspiratiegids.pdf>
- Plan International. (2023). *Safer Cities inspiratiegids: lokale besturen (lokale publicatie)*. Plan International België. <https://info.planinternational.be/hubfs/Safer%20Cities%20Inspiratiegids.pdf>
- Rotterdam.nl. (z.d.). *Seksuele intimidatie*. Rotterdam. <https://www.rotterdam.nl>
- Sensoa. (z.d.). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren en volwassenen: feiten en cijfers*. <https://www.sensoa.be/seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-bij-jongeren-en-volwassenen-feiten-en-cijfers>
- VVSG. (2024). *Nota beleidsaanbevelingen (seksueel) grensoverschrijdend gedrag in de (semi-)publieke ruimte 2024*. VVSG. <https://www.vvsg.be>
- VVSG. (z.d.). *Naar een veilige publieke ruimte? Nieuwe aanbevelingen tegen grensoverschrijdend gedrag*. VVSG. <https://www.vvsg.be>